

УДК 37.02:351.746.1

Андрій МЕЛЬНИКОВ,

*кандидат педагогічних наук, Національна академія Державної
прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького,
м. Хмельницький*

Віктор ШИНКАРУК,

*Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький*

КОНФЛІКТОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ОСНОВНА УМОВА ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ-ПРИКОРДОННИКІВ

Актуальність даної тематики пов'язана з необхідністю вдосконалення системи професійної освіти у військовому вузі. Дана стаття присвячена вирішенню проблеми розробки та науковому обґрунтуванню технології формування конфліктостійкості у майбутніх офіцерів-прикордонників засобами фізичної підготовки. Зміни, що відбуваються в останні роки як в системі освіти в цілому, так і у вищих військових навчальних закладах, виявляються у зміні поглядів на професійну діяльність працівників органів охорони кордону, а також у нових вимогах до їх компетентності та особистих якостей, які не можуть бути здійснені без більш глибокого осмислення умов, принципів та методів підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників. Ефективність професійної діяльності майбутнього офіцера-прикордонника залежить від багатьох факторів: характеру професійного середовища, рів-

ня професіоналізму, наявності розвиненої професійної культури. Серед них значне місце посідає вміння вирішувати професійні конфлікти.

Ключові слова: професійна діяльність, конфлікт, конфліктостійкість, конфліктологічна компетентність, фізична підготовка, майбутній офіцер-прикордонник.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Діяльність прикордонників прямо пов'язана зі спілкуванням з людьми. Громадяни, які перетинають кордон і вступають у взаєморозуміння з військовослужбовцями Державної прикордонної служби України, є дуже різними як за соціальними факторами, так і за своїми індивідуально-психологічними особливостями. Це і призводить часто до виникнення непорозумінь.

Аналіз конфліктних ситуацій, що вникають між прикордонниками та об'єктами їх професійного інтересу, свідчить про їх постійне зростання. На це впливає велика кількість факторів, але одним з провідних є така особливість прикордонників, як конфліктостійкість. Отже, відповідна конфліктологічна підготовка майбутніх офіцерів-прикордонників, розвиток у них високого рівня конфліктостійкості допоможе зменшити вказану тенденцію та впливати на розвиток плідної взаємодії з громадянами, що перетинають кордон.

Функціональний аналіз діяльності офіцера-прикордонника надає можливість визначити, що він, окрім спеціально-професійних якостей, повинен мати якості вмілого організатора, керівника діяльності військового колективу. Крім того, він має бути кваліфікованим педагогом, умілим і чуйним вихователем, нести повну відповідальність за військову дисципліну, моральну та психологічну підготовку особового складу.

Сфера фізичної культури виступає одним з основних ланок у формуванні повноцінної особистості майбутнього офіцера-прикордонника, сприяє підвищенню рівня соціальної адаптації, який відображається в умінні взаємодіяти з людьми без хворобливих конфліктів, реалізовувати свої можливості, адекватно оцінювати себе і оточуючих, ефективно управляти своїм психоемоційним і фізичним станом у

складних емоційних ситуаціях. Тому важливу роль відіграють засоби фізичної підготовки, які, як правило, комплексно і позитивно впливають на психосоматичне здоров'я людини, її настрій і самопочуття.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опираються автори. Проблема конфліктів не нова. Вона розглядалась у науці в різних аспектах. Вивченням проблеми конфліктостійкості особистості займалися такі вчені як: А. Я. Анцупов, Л. І. Божович, І. В. Ващенко, Б. С. Волков, Н. В. Грішина, А. І. Донцов, В. І. Журавльов, В. Д. Жаворонков, Н. В. Самсонова, Л. М. Аболін, П. Б. Зільберман, В. В. Аршавський, В. С. Ротенберг.

Метою статті є здійснення аналізу характеристики та проблеми професійної діяльності майбутнього офіцера-прикордонника, розгляд основних принципів реалізації процесу формування конфліктостійкості у майбутнього офіцера-прикордонника засобами фізичної культури.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сьогодні антитерористична операція, що проходить на сході України, зумовлює появу нових аспектів взаємовідносин у різних прикордонних регіонах. Професійна діяльність майбутніх офіцерів-прикордонників входить до числа професій з великою наявністю конфлікт-фактора. Тому сучасні умови прикордонної служби характеризуються складними завданнями та насиченістю конфлікогенами, а саме: боротьба з тероризмом як потенційна загроза для здоров'я та життя; вірогідність нападу зі сторони злочинців; перетинання кордону нелегальними мігрантами; контрабанда; увстановлення контакту з місцевими жителями; щоденні інформаційне та психологічне навантаження тощо. Ці обставини виявляють підвищену потребу до конфліктостійкості майбутніх офіцерів-прикордонників, що, у свою чергу, дозволяє розглядати вирішення професійних завдань офіцера-прикордонника не тільки як правомірну та правоохоронну, але й як конфліктологічну діяльність, що спрямована на профілактику та врегулювання конфліктів, які виникають в ході їх професійної діяльності. [1, с. 23]

Виходячи з факту визнання об'єктивного існування конфліктогенного професійного середовища, перед майбутнім офіцером-прикордонником стоїть завдання розвитку своїх можливостей у конфліктогенних та конфліктних ситуаціях міжособистісного рівня вияву професійного конфлікту, перетворення конфліктогенного професійного середовища з метою попередження подальших конфліктів, а здатність адекватно реагувати на конфлікт необхідно розглядати як мету професійної освіти.

У конфліктології як міждисциплінарній галузі знань існує поняття “конфліктостійкість”, яке визначається як здатність людини оптимально організувати свою поведінку в складних ситуаціях соціальної взаємодії, безконфліктно вирішувати проблеми, які виникли в стосунках з іншими людьми [2, с. 34].

Конфліктостійкість як професійна компетенція забезпечує у майбутнього офіцера-прикордонника конструктивне вирішення конфлікту, оскільки, окрім здатності відкрито висловлювати свої прохання без образи особистості опонента, без роздратування і нетерпіння, передбачає стійкість функціонування пізнавальних процесів і несприйнятливність до провокаційних дій [3, с. 23].

Виходячи з вищесказаного, виділимо основні принципи реалізації процесу формування конфліктостійкості у майбутнього офіцера-прикордонника засобами фізичної культури:

принцип цілісності і системності – передбачає вироблення загальних підходів до організації освітнього процесу, формування єдиної педагогічної системи розвитку конфліктологічної стійкості у майбутнього офіцера-прикордонника на основі комплексного використання засобів фізичної культури;

принцип професійної спрямованості навчання забезпечує в процесі занять з фізичної культури адаптацію майбутніх офіцерів-прикордонників до умов професійного середовища і формування стійкості до конфліктів у професійній діяльності в сучасних соціально-політичних умовах. Кожна професія, кожна спеціальність вимагає різного рівня розвитку психофізичних якостей, різного переліку професійно-прикладних умінь і навичок, які можна придбати, займаючись різни-

ми видами спорту. Безпосередні контакти з людьми, які є складовою частиною службової діяльності прикордонника, вимагають витримки, рішучості, сміливості, навичок і умінь передбачити поведінку та вчинки. Часто виникають екстремальні ситуації, що вимагають прийняття рішення при суворо обмежених часових можливостях, а також швидко реабілітуватися після нервово-емоційних станів;

принцип самореалізації передбачає створення умов для вибору індивідуальних програм, форм, способів і засобів фізичної культури в рамках професійної підготовки з позицій активізації навчально-пізнавальної діяльності;

принцип наступності та безперервності реалізується за допомогою нерозривності і послідовності процесу реалізації системи цілей, забезпечує системну єдність компонентів освітнього середовища (змісту, форм, методів та засобів фізичної культури), організаційних форм навчання з самостійною навчальною роботою, позааудиторними заняттями.

Цілеспрямоване формування конфліктостійкості майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі фізичного виховання – це формування їх за заздалегідь спроектованою моделлю, за допомогою адекватних принципів і засобів впливу, специфічних для фізичної культури. Необхідно підкреслити, що виділені принципи не існують порізно. Вони взаємно переплітаються і доповнюють один одного. Жоден окремо взятий принцип не є достатнім для забезпечення успіху, і тільки виконання всіх принципових вимог у комплексі здатне зробити процес формування конфліктостійкості успішним.

Висновки. Отже, сфера фізичної культури виступає однією з основних ланок у формуванні повноцінної особистості майбутнього офіцера-прикордонника, сприяє підвищенню рівня соціальної адаптації, який відображається в умінні здійснювати взаємодії з людьми без хворобливих конфліктів, реалізовувати свої можливості, адекватно оцінювати себе і оточуючих, ефективно управляти своїм психоемоційним і фізичним станом у складних емоційних ситуаціях.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Зростання конфліктності суспільства в цілому, збільшення числа конфліктних

ситуацій у професійній діяльності майбутніх офіцерів-прикордонників з одного боку, з іншого – незнання методів управління ними та їх вирішення за допомогою методів фізичної підготовки, свідчать про необхідність вивчення питання формування конфліктостійкості у майбутніх офіцерів-прикордонників та визначення цих критеріїв у подальшому.

Список використаної літератури

1. Анцупов А. Я. Социально-психологические проблемы предупреждения и разрешения межличностных конфликтов во взаимоотношениях офицеров / А. Я. Анцупов. – М. : ГАВС, 1992. – 262 с.
2. Анцупов А. Я. Введение в конфликтологию / А. Я. Анцупов, А. Л. Малышев. – Ужгород : МАУП, 1995. – 101 с.
3. Бандурка А. М. Конфликтология / А. М. Бандурка, В. А. Друзь. – Харьков : Ун-т ВД Украины, 1997. – 335 с.

Рецензент – кандидат педагогічних наук Багас О. П.

Стаття надійшла до редакції 01.11.2016.

Мельников А. В., Шинкарук В. А. Конфликтологическая компетентность как условие профессионального становления будущих офицеров-пограничников

Актуальность данной тематики связана с необходимостью совершенствования системы профессионального образования в военном вузе. Данная статья посвящена решению проблемы разработки и научному обоснованию технологии формирования конфликтостойкости у будущих офицеров-пограничников средствами физической подготовки. Изменения, происходящие в последние годы в системе образования как в целом, так и в высших военных учебных заведениях, проявляются в изменении взглядов на профессиональную деятельность работников органов охраны границы, а также новых требованиях к их компетентности и личным качеств, которые не могут быть осуществлены без более глубокого осмысления условий, принципов и методов подготовки будущих офицеров-пограничников. Эффек-

тивность профессиональной деятельности будущего офицера-пограничника зависит от многих факторов: характера профессиональной среды, уровня профессионализма, наличия развитой профессиональной культуры. Среди них значительное место занимает умение решать профессиональные конфликты.

Ключевые слова: *профессиональная деятельность, конфликт, конфликтостойкость, конфликтологическая компетентность, физическая подготовка, будущий офицер-пограничник.*

Melnikov A. V., Shinkaruk V. O. The Conflict Competence as a Basic Condition of Professional Formation of the Future Border Guard Officers

The relevance of this theme is associated with the need to improve the system of vocational education in the military college. This article deals with the problem of development and scientific substantiation for technologies of forming the conflict competence of future officers by means of physical training.

The changes that recently take place in education in general and in the higher military educational institutions in particular are on full display in changing the views of the professional activities of employees of border and new requirements for their competence and personal qualities and cannot be implemented without a better understanding of the conditions, principles and methods of training future officers.

The effectiveness of future professional activities of border guard officer depends on many factors: the type of professional environment of professionalism, availability of advanced professional culture. A significant part among them plays the ability to solve trade conflicts.

Keywords: *professional activity, conflict, conflict resiliency, conflict competence, physical education, future border guard officers.*